

BİLGİ NOTU

KONU	RUS BİTKİSEL YAĞ/ZEYTİNYAĞI PİYASASI
HAZIRLAYAN KURUM	TC MOSKOVA BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ
HAZIRLAYAN	MURAT H. ÖZTÜRK MOSKOVA TİCARET MÜŞAVİRİ

Bitkisel yağ, özellikle ayçiçek yağı, Rus pazarı için geleneksel bir ürün niteliğindedir. Başta kızartma ve salata hazırlamak olmak üzere yeni tüketim alışkanlıklarının oluşması, bitkisel yağ tüketiminin öneminin artması, hayvansal yağların bırakılması, kolesterol seviyelerinin düşürülmesi ve yine sağlık ve sağlıklı yaşamın teşvik edilmesi gibi faktörlerin etkisiyle, bitkisel yağ üretimi ve bitkisel yağa gösterilen ilgi son 20 yıllık dönemde kendini reklam sektörü ve medyada göstermeye başlamıştır. Bu çerçevede, Rusya'da kişi başına bitkisel yağ tüketimi giderek artış göstermekte ve 2002'de kişi başına yıllık bitkisel yağ tüketimi 10.5 kg iken 2017 yılında bu miktar 13.9 kilograma yükselmiştir.

Halihazırda ayçiçek yağı, en çok tüketilen yağ durumunda olup, ayçiçeği bitkisinin Rusya'da yetişmesinin bu duruma temel teşkil ettiği düşünülmektedir. Ayçiçek yağının ardından, başta zeytinyağı olmak üzere, keten tohumu, mısır, Hindistan cevizi ve diğer içerikli yağ çeşitleri tüketilmektedir. Özellikle sağlık gerekçelerinin de ön plana çıkarılmasıyla, zeytinyağı, Rus halkı arasında reklam ve medyanın da etkisiyle giderek popüler hale gelmeye başlamıştır.

Şirketlerimiz açısından müşteri bulma ve pazara ulaşma bakımından giderek daha önemli hale gelen Rus B2B piyasasında, ayçiçeği yağına olan geleneksel talebin yanı sıra, ondan daha ucuz olan palm yağına olan talebin de önemli seviyede olduğu görülmektedir. Zira palm yağı, şekerleme/çikolata üretiminde kullanılmaktadır.

Her ne kadar kişi başına bitkisel yağ tüketiminde ciddi artış yaşansa da, halihazırda pazarın artık doyum/saturation noktasına yaklaştığı ve tüketimin kayda değer bir şekilde artmayacağı değerlendirilmektedir. Özellikle 2017 yılı da dahil olmak üzere son dönemde tüketim miktarında yaşanan artışın temel olarak Rus mutfağı için geleneksel nitelikte olmayan yeni yağların tanıtılarak pazara sokulması ve aromalı yağlar, yağ karışımları ve yağ bazlı sosların da işin içine sokularak üretim hatlarının genişletilmesi sebebiyle olduğu düşünülmektedir.

2011–2014 döneminde, Rusya'da bitkisel yağ perakende ticareti büyümüş ve 2014 yılında % 7'lik net bir büyüme yaşanmıştır. Bununla birlikte, Rus ekonomisinde baş gösteren gerileme/krizin ardından bitkisel yağ talebi % 8.4 oranında azalmıştır. Bu azalış kısmen, Rusya'daki en popüler ikinci bitkisel yağ çeşidi olan zeytinyağına olan talebin keskin şekilde düşmesinden kaynaklanmıştır. Esasen bitkisel yağ yerel tüketiciler için geleneksel bir üründür ve bu nedenle krizde ayçiçeği yağı ve diğer ucuz alternatifler lehine daha pahalı olan zeytinyağından vazgeçildiği görülmüştür.

Ekonomik krizin de etkisiyle, 2015 yılında Rusya'nın zeytinyağı ithalatı bir önceki döneme göre neredeyse yaklaşık iki kat azalmış ve henüz kriz öncesi seviyeye gelememiştir. Bununla birlikte, kişi başına düşen bitkisel yağ tüketiminin seviyesi çok az düştüğü için, tüketicilerin ithal pahalı zeytinyağını, bilinen yerli ürünle değiştirmeleri gerektiği sonucuna varılabilir.

Ekonomik krizin yaşandığı 2014 yılından önce zeytinyağı perakende fiyatı; ayçiçeği yağından 7 kat daha yüksek iken, 2017'de bu fark 9,5 kata ulaşmıştır. Zeytinyağı ve ayçiçek yağı için ortalama fiyatların 2010-2017 döneminde benzer dinamiklere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçevede, fiyatlar 2015 yılında krizin bir sonucu olarak sert bir artış göstermiş olup, Rusya'ya uygulanan yaptırımlar ve tarımsal hammadde maliyetlerindeki yükseliş de fiyatlardaki artışta belirleyici olmuştur.

Rusya genel olarak zeytinyağı ithalatçısı bir ülke olup, en fazla ithalat İspanya, İtalya ve Yunanistan'dan yapılmaktadır. Rusya Federal Gümrük Servisine göre, bu üç ülkeden yapılan ithalat, toplam zeytinyağı ithalatının % 96'sını oluşturmaktadır. Buna mukabil, ayçiçek yağına olan talep yerli üretim tarafından neredeyse tamamen karşılanmakta olup, yerli üretimin bir kısmı ihraç edilmektedir. Rusya, Ukrayna'dan sonra dünyanın en büyük ikinci ayçiçek yağı ihracatçısı durumundadır. Rus ayçiçek yağı tüketen başlıca ülkeler Türkiye, Mısır, Özbekistan, Kazakistan, İran ve Çin'dir.

Rusya'daki ayçiçek yağının büyük kısmı Güney, Orta ve Volga Federal Bölgelerinde üretilmekte olup: Rusya Federal Devlet İstatistik Servisi'ne (ROSSTAT) göre, ülkedeki toplam üretimin % 97'si bahsedilen bölgelerden sağlanmaktadır. Bununla birlikte, ayçiçeği yağına olan talebin yerli üreticiler tarafından neredeyse tamamen karşılanmasına rağmen, Ayçiçek yağının litre başına ortalama fiyatı, son 5 yılda yaklaşık % 30 artmıştır. Aynı dönemde, zeytinyağı fiyatı yaklaşık 2 kat yüksek seyretmiştir.

Rusya'nın federal bölgelerindeki ayçiçek yağı perakende fiyatlarında % 30'a varan farklar görülebilmektedir. Bu kapsamda en yüksek ayçiçek yağı fiyatları Kuzeybatı Federal Bölgesi ve Rusya'nın iki önemli eyaleti olan Moskova ve Saint Petersburg'da kaydedilmiştir. En düşük fiyat ise, ayçiçeği bitkilerinin yetiştirildiği bölgelerde ve onlardan yerel olarak petrol üretildiği bölgelerde gözlenmiştir.

Diğer bitkisel yağ çeşitleri Rus tüketiciler arasında çok daha az popüler durumdadır. Bununla birlikte, halihazırda ağırlığı hissedilen çeşitli modern eğilimler, sağlık ve zindeliği öngören yaşam tarzı, sağlıklı beslenmenin popüleritesinin artması ve sürekli artan internet kullanımının etkisiyle tüketici tercihlerinde değişiklikler de görülebilmektedir. Özellikle medyada ve internette; beslenme uzmanlarının, kozmetik uzmanlarının, fitness antrenörlerinin ve diğer uzmanların yapmış olduğu programlarda getirmiş olduğu önerilerin; keten tohumu, hardal, mısır yağları ve diğer yağlara olan talebi artırıcı etkisi olduğu görülmüştür. Bu kapsamda yapılan satışların sadece perakende zincirleri üzerinden değil, aynı zamanda eczanelerde ve uzmanlaşmış mağazalar üzerinden de yapıldığı kaydedilmektedir.

Bununla birlikte, ayçiçek yağının, kendi segmentindeki “en fazla tüketilen yağ” pozisyonunu kaybetmesinin makul olmayacağı düşünülmektedir. Esasen Rusya'nın tüketim geleneklerinin güçlü olduğunu ve Rus tüketicilerin bu açıdan muhafazakar ve istikrarlı bir talep oluşturduğunu belirtmek gerekmektedir. Ayrıca, diğer bitki çeşitlerinden elde edilen yağların fiyatları da ayçiçek yağının liderliğinde önemli bir rolü olduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, geleneksel olmayan yağların halihazırda kendi pazarlarını oluşturmakta olup, bu yağların Rusya'daki Ocak-Ekim 2018'deki üretimi, bir önceki yılın aynı dönemine göre % 68 oranında artış göstermiştir. Yine de bu ciddi artışa rağmen, bu yağların üretim miktarı, Rusya'nın toplam yağ üretim miktarının henüz sadece %3'lük bir kısmını teşkil etmektedir.

Yukarıda belirtilen veriler ışığında, Rus bitkisel yağ pazarının şu anda doygunluğa ulaştığını ve bitkisel yağ talebinin büyük ölçüde yerli üreticiler tarafından karşılandığı söylenilebilir. Pahalı yağ çeşitlerine olan talebin ise fiyat açısından oldukça esnek durumda olmasına rağmen; bitkisel yağın Rus mutfağında geleneksel bir ürün olması sebebiyle, toplam

tüketim azalmamakta ve tüketiciler yurt içinde üretilen daha uygun fiyatlı alternatiflere eğilim göstermektedir.